

VAŽAN DOPRINOS JEZIKOSLOVNE HRVATISTIKE

**Előd Dudás: *Od povijesti jezika do jezične politike*. Budapest: ELTE BTK
Szláv Filológiai Tanszék. 2023. ISBN: 978-963-489-642-5**

UDK: 811.163.42(091)

DOI: 10.15291/csi.4814

Knjiga mađarskog jezikoslovca, kroatista te slavista Előda Dudása objavljena je u uglednoj zbirci knjiga *Opera Slavica Budapestinensia*. Hrvatski jezik Dudás obrađuje u trima poglavljima, a to su povijest jezika, jezici u kontaktu i jezična politika. Svim ovim pitanjima autor se bavi već dugo vremena (str. 7) i dao je znanstvenoj javnosti odgovarajuće rezultate. Izuzetno je specijaliziran za jezičnu situaciju na južnoslavenskom području, o čemu svjedoče i njegove nastavne aktivnosti u Mađarskoj i brojne publikacije posvećene ovoj temi (primjerice, vidi Dudás 2021). Pojedinačna poglavlja knjige sadrže dijelove o različitim temama, ukupno dvanaest, od kojih ćemo se pobliže osvrnuti na nekoliko odabranih.

Nakon predgovora (str. 7) i uvoda (str. 9–13), slijedi prvo poglavlje koje je posvećeno povijesti jezika (str. 17–77). Sadrži šest odjeljaka posvećenih aspektima pisane tradicije na različitim geografskim područjima. Što se tiče pismenosti, iz povijesne perspektive, posebno se ističe raznolikost hrvatskih grafičkih sustava, od kojih se, uz latinicu i ćirilicu (ili bosančicu), posebno ističe glagoljica. O pitanju uloge glagoljice objavljene su i lingvistički obrađene brojne studije. Valja također napomenuti da glagoljske tekstove nalazimo ne samo u Hrvatskoj već i izvan države (Petešić Šušak, Hadžihalilović 2023: 194), pa je ova tema svakako relevantna za europsku kulturnu povijest. Dudás stoga sasvim ispravno piše: „Prvo slavensko pismo stoga ima neizbrisivu važnost u razvoju hrvatske pismenosti i kulture uopće” (str. 18). Uz to se analizira primjerak gradišćanskohrvatskog rukopisa iz Slovačke (str. 55) i bunjevačkih urbara iz sjeverne Bačke (str. 65). Važna komponenta ovih dviju studija njihova je geografska specifičnost, jer je riječ o tekstovima koji nisu nastali na primorju, nego u Slovačkoj i Mađarskoj. To pokazuje koliko je autorov pogled na razvoj južnoslavenskog jezičnog prostora raznolik.

To nas dovodi do pitanja jezičnog kontakta koje se analizira u drugom poglavlju (str. 81–115). Osobito se ističe utjecaj mađarskog na štokavske varijetete koji su u neposrednoj blizini. Hrvatski je bio u najtješnjoj vezi s mađarskim jezikom, jer su Hrvatska i Mađarska bile u personalnoj uniji gotovo 800 godina. Zato su njihovi jezični kontakti bliži nego, na primjer, mađarsko-srpski kontakti (str. 83). Dudás objašnjava semantičke

osobitosti mađarske imenice *varoš* (od mađ. *város*) na južnoslavenskom području (str. 84–89). Zanimljiv je i dio o interferenciji koja se javlja u nastavi hrvatskog kao stranog jezika. Za razliku od prethodnih studija, ovo nije dijakronijsko, već sinkrono i empirijsko promatranje. Određene obrasce u procesu učenja jezika autor objašnjava činjenicom da mađarski učenici imaju posebne zahtjeve za učenjem hrvatskog jezika (str. 105). Očigledno je s čime je to povezano: „Nadalje kontrastivni je prikaz hrvatskoga i mađarskoga jezika posebno zanimljiv jer se radi o dvama genetski i tipološki različitim jezicima” (str. 106). To uključuje, između ostalog, i miješanje kodova, što je ispitivano u različitim didaktičkim konstelacijama u slavistici (primjerice, vidi Dudás 2018, Lisek 2021 i mnoge druge). Pravopisna norma obaju jezika također predstavlja prepreku u procesu učenja, što se pokazalo na primjerima *Nyugat-Európa* vs. *zapadna Europa* i dr. (str. 113).

Treće poglavlje bavi se jezičnom politikom (str. 119–171). U ovom dijelu knjige fokus nije samo na pitanju vođenja jezične politike u Hrvatskoj, već se autor osvrće na cjelokupno štokavsko jezično područje. Oslanja se na činjenicu da je najvažniji jezik Hrvata, Srba, Bošnjaka i Crnogoraca genetska jedinica, ali koja je na različit način kontekstualizirana iz standardološke i sociološke tradicije (str. 119). Stoga slijedi terminološki i povijesni pregled problema jezičnih imena i njihove političke ukorijenjenosti (str. 120–128). Službeni politički status jasno je definiran 1991. godine u Ustavu Republike Hrvatske, kada je hrvatski jezik određen kao državni jezik (str. 131). Nakon toga čitamo o dva primjera koja se, uz hrvatski i srpski, rjeđe razmatraju u međunarodnoj slavistici, a to su normiranje crnogorskog jezika (str. 145) i bosanski jezik i njegovo istraživanje u Mađarskoj (str. 161). Crnogorski se suočava s brojnim izazovima vezanim uz procese standardizacije (str. 156–158). Tu se može dodati i društvena funkcija jezika, jer za većinu stanovništva Crne Gore danas ne postoji stabilna korelacija između oznake vlastite etničke pripadnosti i imenovanja njihova jezika (Henzelmann 2024: 233). To je u suprotnosti s Hrvatskom ili Srbijom, gdje se rečeni standardni varijeteti nedvojbeno nazivaju „hrvatskim” ili „srpskim” jezikom. Vrlo su zanimljiva i zapažanja o bosanskom jeziku u Mađarskoj. Dudás pokazuje kakvu ulogu igra jezik u njegovoj zemlji i kako ga istraživati (str. 164–168).

Publikaciju završava sažetak na mađarskom jeziku (str. 173), nakon toga sažetak na engleskom jeziku (str. 183) te popis literature (str. 193). Čitanjem dobivamo dobar pregled različitih faza u jezičnom razvoju hrvatskoga i ostalih srednjojužnoslavenskih jezika. Uzeta je u obzir i zemljopisna rasprostranjenost ovih jezika. Konkretno, kontakt s mađarskim važna je tema koja se obrađuje u studiji. Stoga je djelo važno za sve koji se zanimaju za povijest hrvatskoga jezika i njegovu geografsku rasprostranjenost. Pomaže i slavistima, ali i hungarolozima da bolje razumiju jezični dodir između južnoslavenskog i mađarskog jezičnog prostora, kao i trenutnu jezičnu politiku štokavskih standardnih jezika. Knjigu stoga bez ikakve dvojbe preporučujemo široj stručnoj javnosti.

BIBLIOGRAFIJA

- DUDÁS, Előd. 2018. „A horvát nyelv oktatása a bolognai szlavisztikai képzésben“. *Szláv Metodika I.: Identitás és jövőkép a hazai nyelvoktatásban, a nemzetiségi nyelvoktatásban és a kultúrában*. Ur. Anna István. Budapest: ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék: 31–42.
- DUDÁS, Előd. 2021. „Južnoslovenski standardni jezici u istorijskom i savremenom kontekstu“. *Lingua Montenegrina* 27(1): 3–19.
- HENZELMANN, Martin. 2024. „Language in post-Yugoslav Montenegro: An Unstable Complex of Contested Values“. *Zeitschrift für Slawistik* 69(2): 229–255.
- LISEK, Grzegorz. 2021. „Code Switching im fachsprachlichen Unterricht der notfallmedizinischen Kommunikation“. *Anuari de filologia. Llengües i literatures modernes* 11: 71–83.
- PETEŠIĆ ŠUŠAK, Ivana; Sandra HADŽIHALILOVIĆ. 2023. „Лингвистический анализ проповеди Govorenije na mladoij misi из фонда Берчич“. *Croatica et Slavica Iadertina* 19(1): 193–203.

Martin Henzelmann